

УКРАЇНКИ В ІСТОРІЇ І КУЛЬТУРІ КАНАДИ: ЖУРНАЛ “ЖІНОЧИЙ СВІТ” ЯК ДжЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ

Українська еміграція після Другої світової війни була предметом дослідження багатьох авторів і розглядалася також як загальна складова проблеми біженців із СРСР та їхньої долі¹. Як відомо, емігрант нашо вхується на складність налаштування людської комунікації. “Нова країна – це, як правило, закрите суспільство, доступ до якого утруднений”⁴. На батьківщині, яка живе в пам’яті, свідомості і підсвідомості, одержувані від суспільства духовні форми спадщини, разом із мовою та культурою, існують природним чином, у своєму натуральному середовищі, а “емігрант зобов’язаний сам себе створювати, однак це завдання в країні проживання набагато складніше, ніж у рідній країні”⁵.

Упродовж 1943–1944 рр. майже 250 тисяч українців втекли від більшовицького наступу під час Другої світової війни. Цих біженців, так само як і насильно забраних на роботи, було тимчасово поміщено у табори для переміщених осіб у Німеччині. У 1947–1955 рр. ці люди, а також українські інтелектуали, які мешкали у Польщі та Чехо-Словаччині й виїхали з тих країн, борці українського антикомуністичного підпілля та солдати українських підрозділів німецької армії стали осно-

¹ В. Ю. Макар, *Висвітлення проблеми вживання українських поселенців у канадське суспільство в працях науковців Канади*, Наукові праці Кам’янець-Подільського державного педагогічного університету. Українська історіографія на рубежі століть: Матеріали міжнародної наукової конференції, 25–26 жовт. 2001 р., Кам’янець-Подільський (Оіюм), 2001, с. 112–119; С. Я. Рудик, *Історіографічні та джерелознавчі аспекти дослідження історії української еміграції до США та Канади після Другої світової війни*, Міжнародні зв’язки України: наукові пошуки та знахідки. Міжвідомчий збірник наукових праць, випуск 11, К., 2002, с. 275–283; С. Я. Рудик, *Переселення українських біженців і переміщених осіб до США і Канади після Другої світової війни: причини, особливості, наслідки (1945–1953 рр.)*, автореф. дис. ... канд. іст. н., К., 2003, 26 с.; Л. Н. Фурсова, *Иммиграция в Канаду после Второй мировой войны (1945–1965), Национальные проблемы Канады*, Москва, 1972, с. 212–236; I. Stebelsky, *Ukrainian Population Migration after World War II, The Refugee Experience. Ukrainian Displaced Persons after World War II*, s. 1., s. a., p. 23–66; O. Subtelny, *Ukrainian Political Refugees: An Historical Overview, The Refugee Experience. Ukrainian Displaced Persons after World War II*, s. 1., s. a., p. 9–15; L. Luciuk, *A Troubled Venture: Ukrainian-Canadian Refugee Relief Efforts, 1945–1951, The Refugee Experience. Ukrainian Displaced Persons after World War II*, S. 1., s. a., p. 435–457.

⁴ Н. О. Шупленков, *Когнитивно-дискурсивний підход к описанию терминов Русского Зарубежья (1920–1930-х гг.)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://e-notabene.ru/ca/article_12030.html. – Загол. з екрану.

⁵ *Ibid.*

вою українських іммігрантів до Північної Америки після Другої світової війни. Вони приєдналися до українського життя на цьому континенті й принесли із собою принципово нові риси, пожвавивши інтелектуальну діяльність, формуючи українські політичні організації та здійснюючи тиск на американських і канадських урядовців з метою зробити їх чутливішими до ситуації в Україні.

Хвиля української еміграції після Другої світової війни – час, коли наші колишні співвітчизники починають усвідомлювати, що Канада буде місцем їх постійного проживання і починають сприймати її як другу батьківщину.

Для емігрантів, як сукупності людей єдиного етнічного походження, які живуть в іноетнічному оточенні поза межами своєї історичної батьківщини, особливе і надзвичайно велике значення відіграє преса: щорічники, журнали, газети тощо, що не тільки дають можливість долати дискомфортне відчуття виокремленості в чужій країні, а й відчувати зв'язок з іншими членами своєї етнічної спільноти. Преса дає можливість долати ці перепони і швидше пройти довгі та важкі дистанції у спілкуванні. Вона відбиває цінності, всотані на батьківщині, і штучно набуті цінності, що накопичуються і до яких емігрант привизначається в чужій країні⁶.

Роль української жінки в розвитку науки і культури Канади – надзвичайно складна, багатоплоскостна проблема, об'єктивному дослідженню якої сприяє вивчення та аналіз матеріалів преси, зокрема і журналу “Жіночий світ”. Він є ґрунтовною базою дослідження ролі жінки в культурному і науковому процесі країн постійного проживання емігрантів.

Серед дослідників преси українського зарубіжжя виділимо праці таких науковців, як: О. Бочковський, А. Животко, П. Кравчук, Б. Кравців, В. Дорошенко, О. Фединський, М. Боровик, М. Марунчак, Л. Винар, С. Наріжний, В. Губарець, О. Ясь та ін.

Преса накладає відповідальність на її організаторів, видання яких стає центром емігрантського життя, дає можливість членам діаспори бути в курсі всіх подій і в країні, і в світі. Таку позицію займав і журнал “Жіночий світ”, що є друкованим органом Організації Українсь-

⁶ D. Mostwin, *The Transplanted Family. A Study of Social Adjustment of the Polish Immigrant Family to the United States after the Second World War*, New York (Arno Press), 1980; D. Mostwin, *Trzecia wartość. O formowaniu się nowej tożsamości polskiego emigranta w Ameryce (praca naukowa)*, Lublin (Wydawnictwo KUL) 1985–1995.

Н. Солонська, Українки в історії і культурі Канади...

ких Жінок Канади імені Ольги Басарабової (далі – ОУЖ). Її було створено в 1934 р. на Краєвому з'їзді в Саскатуні, куди увійшли жіночі товариства із різних міст і містечок країни.

Перший номер журналу вийшов у 1950 р. у Внніпезі. Видання відбиває насамперед діяльність ОУЖ, ідеологічну спрямованість цієї організації, мету, взагалі динаміку та алгоритм жіночого руху українок у Канаді. Біля його джерел стояли Н. Синявська та К. Кандиба-Лазор. У 1950 р. вийшло 12 чисел. З 1951 р. редактор видання – С. Бубнюк (1951–1973). Після перенесення Управи ОУЖ до Торонто 15 років журнал редагувала *Ярослава Зорич*; з поверненням Крайової управи до Вінніпегу – А. Вах. Нині журнал виходить знову в Торонто. У складі його редакційної колегії: Я. Зорич, Г. Мазуренко, Л. Панько та Л. Гринда⁸. Місячник “Жіночий світ” починав свою ходу зі сторінки в “Новому шляху”. Концепцію журналу викладено в “Передмові” у статті від редколегії. Фундатори видання бачили своє завдання у створенні ширшої преси, де б друкувалися статті, присвячені питанням педагогіки, медичні, мистецькі нариси про українську історію і культуру⁹.

Редколегія журналу, використовуючи кожен статтю та інформацію для пропаганди української справи, поступово “підводить” свого читача до тем, де характеризується участь українських жінок у суспільно-політичному і культурному житті Канади.

“Метою «Жіночого світу» є обслуговування українських жінок, які хочуть виховувати нове покоління українців у дусі національної свідомості, які хочуть спільно двигати вперед українську культуру” і “щоб відповідна частка української культури ввійшла до канадської збірної мозаїки” (ЖС, №1, с. 4).

“«Жіночий світ» поставив собі за ціль, – наголошує С. Бубнюк, – національне виховання й громадянське освіднення українського жіноцтва, а в дальшу чергу – інформацію з усіх ділянок, що можуть цікавити українську жінку”¹⁰. Ця концепція визначила тематику статей: виховного спрямування, культурно-освітнього, пізнавального, економічного, а також – художніх творів.

⁸ “Жіночий світ”. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

⁹ С. Бубнюк, “*Жіночий світ*” – орган ОУЖ, На службі рідного народу: ювілейний збірник Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб у 25-річчя від заснування (1930–1955), Вінніпег, s. a., с. 158–166.

¹⁰ *Ibid.*, с. 161.

“Жіночий світ” – видання, як, між іншим, й переважна більшість журналів і газет, що випускаються українською діаспорою різних країн, й досі маловідоме і малодоступне широкому загалу в Україні.

Навряд чи етнічна преса українського зарубіжжя стане доступною широкому загалу в нашій країні найближчим часом, хоча заборонені за радянських часів фонди цілком відкриті для користувача. Головна причина недоступності в тому, що журнали українського зарубіжжя, як правило, потрапляли в Україну в одному примірнику, в основному, як дари для бібліотек від приватних осіб, зокрема для Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Тому їх пропаганда, ознайомлення з ними, зі змістом публікацій, розкриття рідкісних фондів бібліотек, актуальна і важлива вже сама по собі.

Підкреслимо, науково-бібліографічний розпис статей журналу “Жіночий світ” згідно з науковою програмою здійснено співробітниками відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (доробок – м. н. с. В. Березкіної). Це вже найближчим часом дасть можливість користувачам Інтернет-мережі ознайомитися зі змістом цього та інших унікальних видань, які зберігаються у фонді ВЗУ НБУВ.

Позитивним є те, що наше сучасне суспільство стало усвідомлювати, що українська діаспора не просто повертається до нас, як зазначають деякі науковці, вона завжди була і є з нами як невіддільна складова національної культури та історії.

“Жіночий світ” – видання, розраховане на широку аудиторію, українську ментальність, на підтримку і збереження української ідентичності. Ця позиція редколегії визначає і зміст “ЖС”. У першому номері – матеріали, присвячені Новому року, – улюблені колядки, церковні співи річного кола, вірші відомих українських поетів, уривок із повісті, оповідання, “Дитяча сторінка”, замальовки, казочки, медичні поради. Й інформаційний блок, що стане постійним для видання, – повідомлення про діяльність ОУК та його підрозділів. Обсяг видання невеликий – 24 с. Перший номер не має рубрик.

У вступній статті від редакції в №3 “ЖС” зазначено, що за 15 років ОУК, що є членом Об’єднання жінок (National Council of Women of Canada) створило та організувало: хори, виставки школи українською мовою, різні курси; допомагає фондам, роботі Канадського Червоного Хреста, дає пожертви на розбудову Українського осередку куль-

Н. Солонська, Українки в історії і культурі Канади...

тури й освіти, видавництво газети “Новий шлях”, видає твори деяких письменниць.

Це – початок діяльності журналу. В ньому виокремлюються перші рубрики. Одна з них – “Наші сучасниці”. У цій рубриці (№3) – нариси про малярку Галину Мазепу, кандидата до складу ради американського м. Детройт, адвоката Марусю Бек. Доктор Є. Вертипорох викладає завдання Наукового товариства ім. Т. Шевченка, доктор Ярослав Рудницький розповідає про “Шевченкознавчі праці Української Вільної Академії Наук”.

У надрукованому уривку з промови голови Централі Комітету Українок Канади Е. Ситник (№5/6) підкреслено, що “жінки повинні використовувати кожну нагоду для пропаганди української справи й оборони” свого “поневоленого народу”.

60 років тому, в журналі “Жіночий світ” (1956, ч. 11) було надруковано статтю “Від редакції”. Прозорливість написаного вражає: “час, у який живемо, вимагає якнайбільшого об’єднання сил, якнайтіснішої співпраці всіх. А як багато може зробити організоване українське жіноцтво і в умовах звичайної, буденної роботи і в моменти найбільших визвольних зривів – ми знаємо з багатьох прикладів нашої героїчної минувшини. Події на міжнародному обрії можуть розгорнутися фатально скоро й питання «бути чи не бути» нам, як вільній нації, стане цілком реальним”.

Проблема, винесена в назву статті, є вельми *актуальною* проблемою міграційних процесів, оскільки відбиває не тільки спробу визначити внесок українських жінок у розвиток історії, культури, науки Канади, а й інші проблеми: дослідження української діаспори, історії її поселень, особливостей хвиль еміграційних процесів, становище жінки у канадському суспільстві; теми – українська жінка і канадський гендерний стереотип, становище жінки-професіонала в періоди різних хвиль української еміграції тощо. У поле дослідження потрапляє діяльність таких потужних наукових установ, як Світова Наукова Рада при Світовому Конгресі Українців, Канадський Інститут Українських Студій, Українська Вільна Академія Наук у Канаді, Наукове Товариство ім. Шевченка в Канаді, навчальних і культурних закладів та ін.⁷

⁷ *Українці в американському та канадському суспільствах: соціол. зб.*, зредагував: В. В. Ісаїв, Джерзі Сіті (Коць), 1976, 360 с. – (Праці Укр. наук. ін-т Гарвард. ун-ту, Укр. соціол. ін-т ІНК; т. 1).

У редакційній статті “Визвольні змагання і жінка на еміграції” (1951, ч. 11–12) наголошено на завданнях українського жіноцтва на еміграції, як то: “збереження української культури, тих духовних цінностей, без яких ми, як нація, не можемо існувати; як гідна репрезентація українського імені перед чужинцями, пропагування української визвольної справи кожночасно, при кожній нагоді серед впливових кругів інших народів; моральна й матеріальна підтримка своїх інституцій, видань, визвольних секцій <...>. Та найважливішим із них є збереження душі української, виховання для свого народу молодого, родженого поза межами України покоління”.

Актуальність дослідження ролі українок в історії і культурі Канади через призму журналу “Жіночий світ” полягає і в тому, що публікації в журналі дають можливість об’єктивного вивчення аспектів входження українства, зокрема жіноцтва, в поліетнічне середовище нової батьківщини після Другої світової війни, що є свідченням дій єдиної, самодостатньої української спільноти.

Концепцію журналу “Жіночий світ” відбито в публікації С. Григорієва “Мати” (1956, ч. 11; рубрика “Вінок на незнаній могилі”):

“У роковини листопадних днів, коли весь український нарід складає доземний поклін тіням своїх героїв, пригадає славні минулі події, даремно будете перегортати сторінки журналів та часописів – шукаючи, за згадкою, що їй було б присвячено матері цих героїв. А як тісно в’яжуться ці роковини з найбільшою трагедією, трагедією скривавленого материнського серця, що скоріше сама віддала б своє життя, ніж посилати свого сина на смерть <...>. Велика, беззастережна жертва синів – була одночасно й найбільшою жертвою матерів. Дарма, що ніхто не палять перед ними кадила, дарма, що не вінчають їх вінцем слави”. Публікація присвячена подіям Української революції і зокрема листопадним дням 1918 року, коли було проголошено Західно-Українську Народну Республіку, і подальшій боротьбі за незалежність.

О. Залізник у статті “Канадійські жінки з високими студіями при праці” (ЖС, 1952, ч. 9, вер.) пояснює потребу в т. зв. “жіночій” пресі: “Інтенсивна і жертвна праця членок (ОУК. – Н. С.) у всіх ділянках життя країни, яка підкреслювала б слушність набутих жінками прав, домагання прав у тих ділянках, де ще їх нема (однакова платня за однакову працю) – це напрямні, в яких має іти дальша діяльність Організації” (ідеться про ОУК).

Публікації із запропонованої проблеми можна поділити за такою системою: матеріали оглядового, загального плану (А); історичні матеріали про життя і діяльність видатних українських жінок (Б); матеріали про життя і діяльність жінок українського зарубіжжя (В). За типологією – це, зазвичай, бібліографічні нариси, замітки, інформації, інколи інтерв'ю, спомини, невеликі за обсягом, оскільки журнал мав обсяг 24 с. Така систематизація дає змогу розглядати жіночий рух у розрізі та з урахуванням історичних реалій.

Попри труднощі поліграфічного обмеження, найбільше пов'язані з фінансовою скрутою, видання є об'єктивною джерельною базою історичних досліджень.

Журнал з пізнавальною метою надає свою площу і для повідомлень про видатних жінок-неукраїнок і тих, хто не проживає в Канаді, але вони є значними особистостями. Так, у 1956 р. (ч. 9, вер.) було надруковано інформацію про доктора Євгенію Кларк, американку (батько – американець, мати – японка), уродженку м. Нью-Йорк, одну з найвідоміших на той час жінок у світі, іхтіолога, дослідниці життя риб у Карибському і Червоному морях; про доктора Богдану Салабан, яку призначено заступником директора державного шпиталю у Бофало; піонерку Союзу Українок Америки Олену Лотоцьку та ін.

У кількох номерах “Жіночого світу” публікується наукова розвідка І. Чорнобривець “Українська і російська жінка в 17 столітті”, яка дає можливість зрозуміти коріння патріотизму, стійкості, незалежності, вміння брати на себе відповідальність за вирішення найскладніших проблем жінок української діаспори, що сягає корінням нашої української ментальності.

В. Вергун-Модрицька у статті “Українське жіноцтво як національно-державний чинник” (ЖС, 1956, Ч. 9, рік 7, вер., с. 2–3) наголошує: “Українське жіноцтво в історії свого народу відіграло і відіграє величезну і, можна сказати, основну роллю. Від найдавніших часів аж до сьогодні українське жіноцтво творило джерело не тільки фізичного життя для майбутніх поколінь. Почавши від нападів кочовиків та східних народів і західних інвазій аж до сьогодні, українське жіноцтво виробляло в собі надзвичайний і фізичний гарт <...>. Українські жінки, починаючи від княжих часів, а кінчаючи на теперішніх – дали доказ найбільшого героїства <...> Українське жіноцтво далі кладе основи під велику духовну силу нації і її будівельну і соборну Україну”. Пригадаємо: велика київська княгиня Ольга, правителька;

Анна Ярославна, княжна Предслава Полоцька (XII ст.); жінки-фундатори монастирів, шкіл для дівчат; Настя Лісовська, знаменита Роксолана; Анна Гойська надала землі Почаївській Лаврі; Настя Ольшанська сприяла здійсненню перекладу на українську мову Пересопницького Євангелія та оплатила його видання; Олена та Софія Чарторийські (її сестри) дарували землі Пересопницькому монастирю і заснували при ньому школи, лікарні; княжна Софія переклала з грецької на українську мову проповіді отців церкви на кожну неділю в році; Гальшка Гулевичівна-Лозинська надала свій двір і великі земельні площі для відбудови кляштора і заклала при монастирі Братську школу (1615), яка перетворилася з часом на Києво-Могилянську Академію; мати гетьмана Мазепи чорниця і член Луцького братства; дружина полковника Семена Палія – “мати-полковниця”, яка керувала обороною Фастівщини (1959, ч. 3); письменниці – Ганна Барвінок, Олена Пчілка, Леся Українка; професор О. Єфименко, Н. Мірза-Авак'янец, учений і педагог С. Русова та багато ін. Тобто, українська жінка – внутрішньо незалежна за своїм історичним корінням, своєю ментальністю.

Для порівняння: жіноча емансипація почалася наприкінці XVIII ст. з Великої Французької революції; в Німеччині – в першій чверті XIX ст.; в Україні – в 1884 р.; в США – в 1888 р.

Героями публікацій журналу “Жіночий світ” стають неординарні особистості, історичні постаті, діячі культури і науки: княгиня Ольга (1950, ч. 8); символ героїзму української людини – Ольга Басараб (1953, ч. 2; 1959, ч. 1, І. Боднарук, та ін.); героїня Визвольних змагань, по-звірячому замучена комуністами розвідниця УНР Віра Бабенко (1956, ч. 9, Г. Лашенко; 1959, ч. 9, Ю. Шегелівський); письменниці – Олена Пчілка (1950, №5/6 Н. Синявська); Марко Вовчок (1955, ч. 12, І. Книш; 1956, ч. 12, Я. Рудницький); Ольга Кобилянська (1952, ч. 5, Ю. Мулик-Луцик); Наталія Кобринська (1951, ч. 6, весь номер); Олена Теліга (1956, ч. 2, О. Лятуринська; 1962, ч. 2, І. Мандрика); письменниця Константина Малицька (1962, ч. 6, О. Залізняк); педагог, літератор Пелагея Литвинова; Ольга Хоружинська-Франко (Л. Лугова); Софія Русова (1956, ч. 12, Г. Мандрика; 1959, ч. 3, О. Русова-Базилевська); драматург, учений, автор “Букваря” і “Читанки” Людмила Старицька-Черняхівська (1958, ч. 5, Л. Бурачинська); малярки – Анна Бичинська; Софія Зарицька (1958, ч. 6, Л. Вітошинська); Іванна Нижник-Винників (1958, ч. 6); Оксана Лятуринська (ще й скульптор, поет-

Н. Солонська, Українки в історії і культурі Канади...

ка); емалістка Марія Дольницька (1959, ч. 4); Юлія Миколаївська; 1959, ч. 4, Л. Бачинський); актриса Марія Заньковецька (1955, ч. 12, О. Олесь); організатор перших українських театрів Наталя Дорошенко (О. Кисілевська); співачки – Соломія Крушельницька (1953, ч. 6, Л. Бачинський); Ірена Туркевич-Мартинець (Є. Турянська); Леся Зюбрак (1955, ч. 4), Євгенія Зарицька (1958, ч. 6); керівник режисерського відділу музично-драматичної школи ім. Миколи Лисенка в Києві; Марія Старицька (1956, ч. 11, А. Дзюбенківна); танцівниця Олена Гердан-Заклинська (1950, №7); піаністка Вірляна Кисілевська; історик, професор Української Вільної Академії Наук та Богословської Академії Української Автокефальної Православної Церкви в Мюнхені, дійсний член Наукового Товариства Шевченка Наталія Полонська-Василенко (1954, №4); професор Катерина Антонович (1960, ч. 11–12) та ін.

Представниці суспільно-політичної сфери діяльності: адвокат Маруся Бек, кандидат до складу ради американського м. Детройт, США (1950, №3); адвокат Марія Вавриків (найзначніша жінка у Вінніпезі в 1955 році) (1955, ч. 2, С. Б.); професор Ольга Горачук, яку декретом паранського уряду (Бразилія) призначено бібліотекарем доестадуальної бібліотеки (1955, ч. 12); Люба Вал, колишня голова Ліги Українських Католицьких Жінок Канади, дружина новоіменованого урядом Канади сенатора Василя Вала; письменниця, журналістка, голова Світової Федерації Українських Жіночих Організацій Олена Кисілевська (1956, ч. 4); учасниця жіночого руху Олеся Бажанська-Озаркевич (1956, ч. 12, І. Книш); голова Домініальної управи Комітету Українок Канади Ольга Войценко (1959, ч. 4, [С. Б.]); письменниця Уляна Кравченко (1959, ч. 5, І. Боднарук); голова Відділу Комітету українок Канади в Торонто, Онтаріо Софія Проців (1959, ч. 4); голова Краєвого Союзу Українок Мілена Рудницька (1956, ч. 11, К. Антонович); голова Центральної Управи ОУК Анна Тарновецька (1956, ч.11, А. Вах); керівник Відділу ОУК у Торонто Ольга Заєць та ін.

Отже, судячи навіть із цих публікацій, українська жінка відіграє непересічну роль у розвитку світового жіночого руху¹¹.

Однак, навіть не вдаючися до статистики очевидно, що публікацій про жінок, які займаються наукою, небагато. По-перше, наука – це особлива ділянка інтелектуальної праці, особливого таланту та необ-

¹¹ Г. Лашенко, *Українська жінка і її роль в світовому розвитку жіночого руху*, Жіночий світ, ч. 4, рік 10 (1959, квіт.) 4.

хідності такої самореалізації. Сьогодні, мабуть, за жодними джерелами не можна точно визначити кількість жінок, робота яких була пов'язана з науковими інтересами, виїхала з СРСР після Другої світової війни. У принципі ця цифра вже й не так важлива, щоб зрозуміти загальну картину.

Відомо лише, що упродовж 1947–1952 рр. Канада прийняла близько 160 тис. біженців і переміщених осіб з Європи, у тому числі 17% українців.

Українські жінки-науковці, як і більшість їх колег, а також письменників, художників, інших діячів культури, взагалі інтелігенції, розділили важку долю українських емігрантів. Свіжа маса людей була потрібна Канаді для виконання низькокваліфікованої, важкої фізичної, низькооплачуваної роботи, за яку не бралися місцеві жителі. Цю дорогу через плантації буряків на преріях, онтарійські копальні, залізничні шляхи пройшло багато науковців вищої категорії – археолог Ярослав Пастернак, етнограф Степан Килимник, географ Іван Тесля, сотні жінок з вищою освітою, професорів, – через миття посуду і підлоги, прибирання брудних приміщень тощо – “не всі прибулі могли вrostи в нові обставини за своїми професіями”. Перепоною для влаштування на роботу було насамперед незнання англійської мови. Більше пощастило українцям і славістам, яких допустили на роботу в канадські університети¹².

Однак, як випливає зі звіту Української Вільної Академії Наук з нагоди 30-ліття УВАН: “в осідках нового поселення наші науковці створили високі наукові установи, згуртувались біля них і розпочали інтенсивну працю. Наукові досліди, виклади, засідання, сесії, видавництва, свої наукові з'їзди для скоординування праці й участь в міжнародних наукових з'їздах в Римі, Празі, Лондоні, Парижі і в інших осередках для маніфестації, – були проречистим доказом, що українська наука стоїть на найвищому рівні <...>”¹³. Українські вчені зарубіжжя були й активними авторами чужомовних наукових журналів. Серед українських науковців були й жінки-вчені.

У публікації називаються й прізвища жінок: наймолодшої сестри Лесі Українки – п. Дністрянської; доктора Лідії Шульгіної, професора

¹² Б. Стебельський, *НТШ у Канаді – пляни і праця*, Збірник наукових праць Канадського НТШ, Торонто, 1993, с. 7, 8.

¹³ Е. Стахова, *Українська наука на еміграції та ювілей Української Вільної Академії Наук*, Жіночий світ, ч. 2 (1952, лют.).

історика Наталії Полонської-Василенко, геолога Ганни Закревської, п. Мірчук, почесного докторанта УВУ Ольги Кобилянської та ін.

Утім, попри всі складнощі пристосування до нового життя, продуктивність українських письменниць і “робітниць пера в діяспорі з працею українок на Батьківщині”, “еміграційна продукція на літературному полі і якісно і кількісно перевищує продукцію в Україні”¹⁴. Я. Рудницький наголошує, що “велика кількість українських письменниць виявлялася не раз у виставках українського друкованого слова, з яких найцікавіша була в 1959 р. в часі світового конгресу СФУЖО в Нью-Йорку”¹⁵.

Журнал “Жіночий світ”, як впливає зі змісту поданих матеріалів, пропагує інтелектуальну, творчу, суспільну діяльність жінок; повагу до жінки як особистості, повноправного члена суспільства, категорично відкидає її дискримінацію та інші негативні прояви щодо цього явища.

Порівняємо наповнення радянських журналів з теми становища жінки в суспільстві у журналах: “Радянська жінка”, “Соціалістична культура”, в газетах “Правда України”, “Молодь України”, “Колгоспне село” тощо. Як досягнення радянської влади, як свідчення рівноправного становища жінки в суспільстві розглядається праця жінок на важких і шкідливих роботах, які завдають шкоди (про це, звичайно, не пишеться) народженню дітей, продукуванню здорового покоління; скорочують життя самих представниць “прекрасної” статі. Сторінки радянської преси наполегливо ілюструють “рівноправ’я” жінок і “переваги” радянського способу життя: численні фотографії жінок, які працюють машиністами на шахтах (відкидають вугілля); мулярами на будівництві високоповерхових споруд; жінки на рівні з чоловіками возять каміння, цеглу, піднімають мішки з піском, риють вручну котловани (норми для підняття вантажів, зокрема, і в бібліотеках, й досі вражають, оскільки мало відрізняються від варварських); підноситься “на щит” праця доярок, які повинні зробити до 90–140 одноманітних рухів за одну хвилину в розрахунку 10–12 корів за зміну; праця свиначок, птичних, які ніколи не чули про механізацію роботи і щасливі тільки від того, що перевиконують норми праці. Інколи на сторінки радян-

¹⁴ Я. Рудницький, *Українська жінка як збережниця української традиції й культури*, Жіночий світ, ч. 10, рік 11 (1959, жовт.).

¹⁵ *Ibid.*

ської преси потрапляє інформація про лікарів, учителів, артисток. Жінки-науковці – виняток.

Канадський журнал “Жіночий світ”, на противагу, відбиває становище жінки в демократичному, цивілізованому світі, роль етнічних організацій (у даному разі – Організації Українських Жінок Канади) в інтегративних процесах, є джерельною базою для вивчення адаптації українців, у тому числі жінок, у нове поліетнічне середовище, в якому українці стали достойними громадянами, а українське жіноцтво досягло значних успіхів у всіх сферах суспільного і культурного життя.

На сьогодні маємо значний обсяг не систематизованої, не концентрованої інформації щодо ролі українського жіноцтва в адаптаційних процесах кількох хвиль еміграції; мозаїку, що не об’єднана в струнку наукову картину. Тому праця над пропонованою статтею проєктує ідею щодо систематизації інформації у вигляді бібліографічного покажчика, створення бази даних, яка поповнюватиметься у міру виявлення нового матеріалу.

Отже, вивчення одного з аспектів проблематики журналу “Жіночий світ” є внеском у таку науку, як емігрантологія, у канадознавство; стимулює продовження досліджень із таких проблем, як: суспільно-політична діяльність жіночих організацій, педагогіка, виховання підростаючого покоління, формування стосунків у сім’ї, відстоювання і збереження національної ідентичності на території Канади, де, за останніми даними, проживає понад мільйон українців.

Потреба в т. зв. “жіночій” пресі існує й сьогодні. Нагальною є й необхідність динамічного поширення “жіночої” преси української діаспори, зокрема, канадської, в нашому суспільстві, оскільки вона дає можливість сучасному поколінню вивчати справжню історію України, дізнаватися про замовчувані радянською владою факти, відверту брехню, її трагічні сторінки.